

Sven Wiberg

På jakt efter en roll

Tjänstemäns bilder
av planering och politik

AKADEMISK AVHANDLING

för ekonomie doktorsexamen
som med tillstånd av
Samhällsvetenskapliga fakulteten
vid Göteborgs Universitet
framlägges till offentlig granskning
fredagen den 18 december 1987 kl 10 fm
i hörsal H2 vid
Företagsekonomiska institutionen,
Vasagatan 3, Göteborg

Doxa
Ekonomi

Innehåll

Förord	7
DEL I INGÅNGAR OCH UTGÅNGSPUNKTER	15
<i>Kapitel 1</i>	
INTRODUKTION TILL STORSTAD	15
1960-talet — handling	16
1970-talet — planering	16
Egna erfarenheter	18
Bokens uppläggning	18
<i>Kapitel 2</i>	
FÖRVALTNING OCH POLITIK	21
Problemuppfattningar i internationell förvaltningsforskning	21
Problemuppfattningar i svensk förvaltningsforskning	23
Demokrati och effektivitet	26
<i>Kapitel 3</i>	
PROBLEMET	27
Forskningsmotiv	27
Problemet	29
Planering som forskningsområde	30
<i>Kapitel 4</i>	
METODEN	35
Kunskapsintresse	35
Avgränsning av forskningsområdet	37
Ett aktionsperspektiv	38
Forskningsstrategi	38
Den induktiva ansatsen	41
Forskningstekniker	42
Vetenskaplighet	49
Forskningsprocessen	50

DEL II BILDER	53
<i>Kapitel 5</i>	
EXPERTEN RENODLAD	54
Saklighet och säkerhet	54
Slutenhet	56
Politisering	59
Tolkning och begreppsutveckling	60
<i>Kapitel 6</i>	
ANDRA TYPER	64
Byråkraten	64
Administratören	65
Typologi med en okänd	67
<i>Kapitel 7</i>	
BILDER AV POLITIKSYSTEMET	70
Politikbilder — begreppsutveckling	70
De interna politikbilderna	72
De externa politikbilderna	77
Politikbilder — begreppssammanfattning	83
Politikbilder som varietetskontroll	86
<i>Kapitel 8</i>	
POLITIKBILDER — ETT MÖNSTER AV SAMBAND	88
Översiktliga sambandsmönster inom politikbilderna	88
Interna politikbilder — detaljerat sambandsmönster	90
Politikbildernas samband med personfaktorer	102
Samband med glapp	103
<i>Kapitel 9</i>	
POLITIKBILDER — SLUTENHETENS DOMINANS	107
Begrepp och redovisningsteknik	107
Interna politikbilder — dominansmönster	109
Externa politikbilder — dominansmönster	113
<i>Kapitel 10</i>	
AKTÖRENS ANPASSNING — TEORI FÖR ATT TA EMOT NYA BILDER	116

En liten fallstudie	116
Bilder och anpassning — bärande begrepp	117
En processmodell för anpassning	123
Tolkning av lilla fallstudien	126
Sammanfattning och utveckling	129
Diskussion	130

Kapitel 11

AKTÖRENS ANPASSNING —

TEORI FÖR MISSNÖJDA OCH FÖRVIRRADE	132
Dissonansteori	132
Anpassningsstrategier för att möta dissonans	134
Rationalitet och anpassning — val av strategi	138

DEL III HANDLINGAR

145

Kapitel 12

ROLLMAKAREN RENODLAD	146
Drivkrafter och utrymme för handlingar	146
Förhållningssätt och strategier mot politiker	148
Rollmakaren	157

Kapitel 13

AKTÖRENS PÅVERKAN —

TEORI FÖR ATT SÄNDA BILDER	159
Handling och konsistens	159
Sändningsstrategier	162
Dissonans som motstånd	165
Inflytande	166
Exponering	167
Val av sändningsstrategi	169

Kapitel 14

STORGATAN — STYRNING ELLER BARA

ANPASSNING?	172
Prolog	173
Ny majoritet	174
Nämndbehandling	176
Opinion och beredning	177
Remiss	178

Kommunikationsproblem — ett första tolkningsmönster	180
Öppning och slutning — ett vidare tolkningsmönster	183
Epilog	187

IV SLUTSATSER OCH SUMMERINGAR 193

Kapitel 15

LEGITIMITETEN IFRÅGASATT	194
Diskussionens syfte och uppläggning	195
En fråga om avbilder	196
En fråga om förebilder	199
Jämförelse mellan avbilder och förebilder	202

Kapitel 16

BILDER SOM BÄRANDE BEGREPP	205
Bildbegreppet ingår i ett aktionsperspektiv	205
Bildbegreppet har en vardaglig relevans	206
Bildbegreppet har en empirisk relevans	207
Bildbegreppet har en teoretisk relevans	208
Bilderna kan vara subjektiva eller publika	210
Bilder — begreppsöverblick	211
Sakbilderna kan vara komplexa eller enkla	212
Självbilden kan kännetecknas av engagemang eller distans	212
Samhällsbilderna kan beskrivas efter en radikalitetsskala	214
Politikbilderna kan vara slutna eller öppna	214
Viktiga andra	216
En interaktiv kommunikationsmodell	216
Kulturell komplexitet	218

Kapitel 17

BÄTTRE ANPASSNING — HUR DÅ?	220
Problem för experten	220
Fler byråkrater och administratörer	221
Behövs en idealaktör?	223
Är det blandningen mellan olika aktörer det kommer an på?	224
Behövs det en administrativ förvaltningsledning?	225

Behövs det nya instrument?	227
Vad skall en enkel tjänsteman göra?	229
Behövs det en interaktiv demokratinorm?	231
Den öppna förvaltningen	233
Det behövs mer forskning	234

BILAGA 1

Enkätformulär med tillägg av variabelnummer och genom- snittligt svarsutfall	239
---	-----

BILAGA 2	252
-----------------------	-----

Förteckning över figurer, tabeller och diagram	253
--	-----

REFERENSER	255
-------------------------	-----

English Summary	269
-----------------------	-----